

חברת נמל חיפה בע"מ

תקציר

הליקויים העיקריים

היקף העסקה של קרובי משפחה

שיעור ההעסקה של עובדים להם יש קרובי משפחה בחברת נמל חיפה בע"מ הוא 22% לעומת שיעור של 25% בביקורת הקודמת. נתון זה מצביע על כך כי שיטת ירידה במספר המועסקים בעלי קרובי משפחה.

קליטת עובדים חדשים שיש להם קרובי משפחה בחנ"ח

בשנים 2008-2013 נקלטו בחנ"ח 157 עובדים חדשים, ל-11 (כ-7%) מהם היו במועד קליטתם קרובי משפחה שעבדו בה. זאת לעומת כ-20% מהעובדים החדשים שנקלטו בחנ"ח מפברואר 2005 עד יולי 2006.

קרובי משפחה שהועסקו באותן מחלקות ובאותם סקטורים

במאי 2013 הועסקו בחנ"ח כ-70 קרובי משפחה באותן מחלקות ובאותם סקטורים. 61 מהם (כ-87%) הועסקו במחלקת תפעול ובסקטור ציוד מכני, ובסך הכול כ-15% מכלל 411 העובדים במחלקה ובסקטור האמורים. העסקה כזאת עלולה ליצור קשרי עבודה פסולים בין קרובי משפחה או כפיפות של עובד לקרוב משפחתו, או לגרום להם לפעול תוך ניגוד עניינים. על אף הערת משרד מבקר המדינה בדוח הקודם לא הצטמצמה תופעה זו.

מאגר המידע על קרובי המשפחה של חנ"ח

מאגר המידע על קרובי המשפחה של חנ"ח אינו שלם: במאי 2013 עבדו בחנ"ח 24 עובדים שיש להם קרובי משפחה בחברה שלא נכללו במאגר המידע האמור.

ההמלצות העיקריות

על ועדת הביקורת של חני"ח לדון בכל המקרים שעובדים מועסקים בתפקידים שבכפיפות לתפקידיהם של קרוביהם, או שמתקיימים ביניהם קשרי עבודה כהגדרתם בתקנות. כמו כן עליה לקבוע הסדרים למניעת יחסי כפיפות, ניגוד עניינים או קשרי עבודה בין קרובי משפחה המועסקים באותה יחידה, ולדווח על כך לדירקטוריון.

סיכום

ממצאי דוח זה מצביעים על כך שמרבית הליקויים שהועלו בדוח הביקורת הקודם תוקנו. חלקם של העובדים שיש להם קרובי משפחה בחברה ירד. על החברה למצוא פתרון למניעת ניגודי עניינים כתוצאה מקשרי עבודה בין קרובי משפחה באותה יחידה.

מבוא

בדוח הקודם צוין, בין השאר, כי נכון ליולי 2006 לכ-25% מהעובדים בחנ"ח היו קרובי משפחה בחברה. בביקורת הנוכחית נמצא כי ל-244 (כ-22%) מ-1,092 העובדים שהועסקו בחנ"ח במאי 2013 היו קרובי משפחה בחברה. בבדיקות של משרד מבקר המדינה הועלה, כי ל-44 (כ-18%) מ-244 עובדים אלה יש בה יותר מקרוב משפחה אחד, ול-12 מ-44 העובדים האמורים יש שלושה קרובי משפחה.

בשנים 2008-2013 נקלטו בחנ"ח 157 עובדים חדשים, ל-11 (כ-7%) מהם היו קרובי משפחה שעבדו בה במועד קליטתם. זאת לעומת כ-20% מהעובדים החדשים שנקלטו בה מפברואר 2005 עד יולי 2006 (ירידה של כ-65%).

החברה הסבירה למשרד מבקר המדינה בתשובתה מפברואר 2014, כי היא קבעה "בנהליה הפנימיים הוראות מחמירות על הקבוע בתקנות, לפיהן קיימת חובת נוכחות של היועץ המשפטי של החברה או מי מטעמו [בדיוני ועדת המכרזים] בכל מכרז בו מבין המועמדים הסופיים לבחירה קיים מועמד אשר לו קרוב משפחה בקרב עובדי החברה" (ההדגשה במקור).

משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את הירידה בשיעור העובדים החדשים שיש להם קרובי משפחה בחנ"ח. עם זאת, עליה להמשיך לפעול לצמצום תופעה זו.

קרובי משפחה שעובדים באותה יחידה או מצויים בניגוד עניינים

הכללים שנקבעו בתקנות אינם חלים על קרובי משפחה שהיו מועסקים בחברה ערב כניסתן לתוקף (אפריל 2005). ואולם, כאשר יש יחסי כפיפות ישירים או עקיפים בין הקרובים, או כשקרבת המשפחה עלולה לעורר חשש לניגוד עניינים, או כשיש בין הקרובים קשרי עבודה כהגדרתם בתקנות¹ - חלות התקנות גם על קרובי משפחה שהיו מועסקים בחברה ערב כניסתן לתוקף.

בדוח הקודם צוין כי 74 קרובי משפחה הועסקו "באותה מחלקה... במצב העלול ליצור ביניהם יחסי כפיפות... על ההנהלה הבכירה של החברה להמשיך ולפעול כך שלא יועסקו באותו סקטור קרובי משפחה, מצב העלול ליצור ביניהם יחסי כפיפות או תוך ניגוד עניינים".

בביקורת הנוכחית עלה, כי במאי 2013 הועסקו בחנ"ח כ-70 קרובי משפחה באותן מחלקות ובאותם סקטורים. 61 (כ-87%) מהם הועסקו במחלקת תפעול ובסקטור ציוד מכני. קרובי משפחה אלה הם כ-15% מכלל 411 העובדים במחלקה ובסקטור האמורים. חלק מקרובי המשפחה שהועסקו במחלקת תפעול ובסקטור ציוד מכני עסקו באותו תפקיד - מצב העלול להביא לניגוד עניינים. שבעה עובדים במחלקת תפעול עבדו בתפקידים הכפופים ישירות או בעקיפין לתפקידים של קרוביהם². כמו כן נמצא עובד במחלקה אחרת שתפקידו היה כפוף לתפקיד של קרובו, הבכיר יותר³.

- 1 "קשרי עבודה" הוגדרו בתקנות כל אחד מאלה: (1) עבודה משותפת לצורך קבלת החלטה, מתן המלצות, קביעת נהלים, ביצוע מטלה או ביצוע פרויקט; (2) כאשר קרוב משפחה ממלא תפקיד באגף כוח אדם, יחידת החשב, יחידת הביקורת הפנימית, יחידת המשמעת או יחידה אחרת שיש לה תפקידים דומים; (3) כאשר קרוב משפחה חבר בוועד העובדים.
- 2 לדוגמה, עובדים בתפקידי מנופאי שער, מנופאי גשר, סוור, אתת ומפעיל מלגזה שתפקידיהם כפופים לתפקידים שבהם משמשים קרוביהם, כגון - סדרן רב תכליתי, סדרן עבודה וסדרן עבודה ראשי סוור.
- 3 העובד משמש בתפקיד מלח כשיר בגוררת, וקרובו משמש בתפקיד קברניט בכיר ראשי.

במקרה אחד נמצא כי עובד א', שהוא ממלא מקום ראש מחלקת תפעול וראש ענף תפעול, היה בין המאשרים בנובמבר 2012 מתן קידום בדרגה לאחיו, העובד בכפיפות לו באותה מחלקה.

חנ"ח השיבה למשרד מבקר המדינה בדצמבר 2013 כי "העובדים הנ"ל אינם משובצים לעבודה באותו צוות, על אותה גוררת".

החברה הסבירה בתשובתה, בין השאר, כי "חלק ניכר מקרב העובדים בעלי קרובי משפחה באותן המחלקות ובאותם הסקטורים הועסקו כבר במועד התקנת התקנות. [לפיכך] מדובר במצב קיים... להערה כי התופעה של העסקת קרובים בסקטור ציוד מכני 'לא הצטמצמה' יש להדגיש כי צמצום שכזה אפשרי רק באמצעות העברה/פרישה/פיטורים של עובד", הטענות הסכמה של נציגות העובדים. "יוצא מכך - שלחברה אין יכולת של ממש להעביר עובדים למחלקות אחרות/סקטורים אחרים... וודאי שלא לפטרם" (ההדגשות במקור).

יצוין כי קשרי משפחה אלה עלולים להביא לידי מצבים של ניגוד עניינים וליצירת קבוצות השפעה באותה יחידה העלולים לפגוע ביעילותה של החברה ובשיקולים הניהוליים והעסקיים שלה. הם עלולים להשפיע גם על ההחלטות המתקבלות בה בנושאים של תנאי עבודה ומשמעת.

חנ"ח ציינה בתשובתה מפרברואר 2014, כי היא "פועלת לחסום מיחשובית במערכת המידע... אפשרות של אישור דרגה ע"י קרובי משפחה בחברה". בתשובתה מיוני 2014 ציינה חנ"ח כי החסימה המיחשובית האמורה ברצעה.

עוזר הממונה על משאבי אנוש בחנ"ח הסביר למשרד מבקר המדינה בנובמבר 2013, "ככלל, במקרים בהם קרובי משפחה עובדים באותה מחלקה... החברה שואפת למנוע שיבוצם לעבודה באותו צוות ו/או באותה משמרת ע"מ לא לגרום ליחסי כפיפות ביניהם".

יצוין כי על פי התקנות שהוחלו בזמן ביצוע הביקורת הנוכחית, נדרשו חברות ממשלתיות לדווח לרשות החברות מדי שנה על מספר קרובי המשפחה של עובדיהן שנקלטו בשנה שעברה, ועל המספר הכולל של קרובי המשפחה המועסקים בהן, אך לא נדרשו לדווח לה על קרובי משפחה המועסקים באותן יחידות.

הרשות פעלה לתיקון התקנות ובמרץ 2014, לאחר שהסתיימה הביקורת הנוכחית, הוציא שר האוצר תיקון לתקנות, ולפיו על עובדי החברות הממשלתיות ובכללן חנ"ח, למסור הצהרה לחברה שבה הם עובדים, בדבר קרובי משפחה המועסקים בחברה, לרבות היחידה שבה הם מועסקים (להלן - התיקון לתקנות). כמו כן נקבע בתיקון לתקנות, כי כל עובד ימסור הצהרה מתקנת "עם היוודע לו על שינוי במידע שמסר בהצהרה האחרונה". עוד נקבע בתיקון, כי על החברות הממשלתיות לפרט בדיווח לרשות החברות גם את שמותיהם של כל קרובי המשפחה המועסקים באותה יחידה, ו"עובדים בשיתוף פעולה או תחת יחסי כפיפות, במישרין או בעקיפין, וההחלטות שקיבלה החברה בעניינם בקשר לכך".

משרד מבקר המדינה מעיר לחנ"ח, לרבות וועדת הביקורת שלה, כי עליה לנקוט צעדים, בכפוף למגבלות החלות עליה, כדי שלא יועסקו קרובי משפחה באותה מחלקה ובאותו סקטור, דבר העלול ליצור מצב של ניגוד עניינים, או מצב שבו אדם יהיה כפוף לקרוב משפחתו. עוד מעיר משרד מבקר המדינה, כי על חנ"ח לפעול למניעת מצבים שבהם עובדים מחליטים בנוגע לקידומם של קרוביהם.

על רשות החברות לפעול גם היא לצמצום התופעה של העסקת קרובי משפחה באותן יחידות.

רשות החברות מסרה בתשובתה למשרד מבקר המדינה ממרץ 2014, כי "הנהלת החברה והדירקטוריון הם האורגנים האחראים ליישום התקנות. הרשות אינה מחליפה את האורגנים של

החברה והאחריות לוודא כי אכן לא מתקיימים יחסי כפיפות או ניגוד עניינים בין העובדים, בין אם הינם קרובי משפחה ובין אם אין ביניהם קרבת משפחה, מוטלת בראש וראשונה על החברה". עם זאת מסרה הרשות, כי אם יתברר לאחר פרסום הדוח הנוכחי כי חנ"ח טרם הסדירה את מניעת יחסי הכפיפות בין קרובי משפחה, בכוונתה לפנות ליו"ר דירקטוריון החברה "בדרישה לקיים על כך דיון בדירקטוריון ולהביא בפנינו תכנית פעולה בעניין".

מאגר מידע על קרובי משפחה בחנ"ח

1. כאמור, על פי התקנות, חנ"ח נדרשת בין היתר לדווח לרשות החברות על קרובי המשפחה המועסקים בה. בחזור שהוציא מנהל רשות החברות דאז באוגוסט 2007⁴ נקבע, כי על החברות הממשלתיות להקים "מאגר הכולל מידע בדבר קיומם של קשרי משפחה בין כלל המועסקים בחברה... ללא מאגר כאמור, אין לחברה דרך לוודא שאכן לא מתקיימים יחסי כפיפות ו/או ניגוד עניינים כנדרש בתקנות, ועלולה להיפגע יכולתה של החברה למלא אחר דרישות התקנות". כדי להקים את המאגר על חנ"ח לחייב את עובדיה להצהיר על קרובי משפחה המועסקים בה, ולדרוש מכל מועמד לעבודה להצהיר הצהרה כזאת, כמתחייב על פי התיקון לתקנות.

בדוח הקודם העיר מבקר המדינה לחנ"ח, כי "עליה לדרוש מכל עובדי הנמל למלא הצהרה מפורטת על קרובי משפחתם המועסקים בנמל ולעבד הצהרות אלה לצורך הקמת מאגר מידע על קרובי משפחה". מבקר המדינה גם הדגיש בדוח הקודם, כי "מאגר כזה הוא חיוני לא רק לאיתור קירבת משפחה אלא גם למניעת כפיפות בעבודה של בני משפחה, מניעת עבודת קרובים באותה יחידה ומניעת ניגוד עניינים".

בביקורת הנוכחית נמצאו 24 עובדים שיש להם קרובי משפחה המועסקים בחנ"ח שלא נכללו במאגר המידע של החברה בנושא זה.

מבדיקת תיקיהם האישיים של 24 עובדים אלה עולה, כי אצל 13 מהם לא נמצאו הצהרות בדבר קרובי משפחה המועסקים בחברה; לגבי שניים מהם נמצא, כי הם הצהירו בשנים 2007-2013 כי אין להם קרובי משפחה שעובדים בחברה, אף על פי שבבדיקות שעשה משרד מבקר המדינה במאי 2013 נמצאו קרובי משפחה כאלה; לגבי שניים אחרים נמצא, כי הם הצהירו על חלק מקרובי משפחתם המועסקים בחברה; לגבי שניים נוספים נמצא, כי הם אכן הצהירו במועד קליטתם לפני החלת התקנות, והצהרותיהם לא עודכנו לאחריה, ולכן לא הופיעו במאגר הקרובים של החברה; לגבי חמישה מהם נמצא, כי הם הצהירו על קרוביהם כנדרש, אך ההצהרות לא נכללו במאגר המידע של החברה.

החברה ציינה בתשובתה, כי "פעלה לתקן את הליקויים הטכניים ולעדכן רישום קרובי משפחה במאגר שלה במקרים בודדים... בעקבות טיוטת הדו"ח". עוד היא ציינה כי היא עידכנה את נהליה הפנימיים בעקבות התיקון לתקנות.

4 חוזר של רשות החברות הממשלתיות 2007/5 מ-28.8.07 בדבר שונות - שכר ותנאי עבודה 2007/5.

משרד מבקר המדינה מעיר לחנ"ח, כי עליה להקפיד על החתמת כל עובדיה על הצהרות בנוגע לקרובי משפחה המועסקים בחברה. ללא הצהרות אלה אין באפשרותה להקים מאגר מידע שלם ומהימן, כנדרש בחוזר של רשות החברות מאוגוסט 2008, וממילא אין באפשרותה לוודא שלא מתקיימים מצבים של ניגודי עניינים, ובכללם מצבי כפיפות של עובד לקרוב משפחתו המועסק באותה יחידה. יתר על כן, על החברה לקיים בירור בנוגע לעובדים שלא הצהירו על קרובים בחנ"ח או שהגישו הצהרות מטעות, ולנקוט את הצעדים המתחייבים כלפי עובדים אלה אם יהיה בכך צורך.

רשות החברות ציינה בתשובתה, כי "על החברה לקבוע נוהל לעדכון ההצהרה בחברה וליישם ביצוע נוהל זה על כלל העובדים, ככל חובה לעדכן מידע שנמסר על ידי העובדים למעסיק".

2. בסעיף 5א לתיקון לתקנות מספטמבר 2008 נקבע: "(א) עובד חברה המועמד לתפקיד אחר בחברה או מועמד לקידום בדרגה, ימסור לחברה הצהרה בדבר קרובי משפחה המועסקים בחברה לפי טופס הקבוע בתוספת... (ב) החברה לא תקדם בדרגה, ככל שהדבר נתון לשיקול דעת החברה, או בתפקיד, עובד בחברה שלא ימסור מידע כנדרש בהתאם לאמור בסעיף קטן (א)".

בביקורת הנוכחית הועלה, כי בשנים 2009-2013 קודמו בדרגות חמישה מ-16 עובדים שבתיקיהם האישיים לא נמצאו הצהרות מעודכנות בנוגע להעסקת קרוביהם בחנ"ח כנדרש על פי התקנות.

חנ"ח ציינה בתשובתה, כי היא "פועלת להוספת התניה במערכת [המידע]... לפיה כל אישור דרגה/שינוי הקצאה ארגונית ילווה בהצהרת קרבת משפחה חדשה ע"י העובד. ללא אישור תניה זו במערכת ע"י הגורמים המקצועיים הרלוונטיים, לא תתאפשר בפועל קבלת הדרגה/שינוי הקצאה הארגונית".

משרד מבקר המדינה מעיר לחנ"ח, כי עליה להקפיד על כך שעובדיה המועמדים לקידום לתפקיד אחר או לקידום בדרגה יצהירו על קרובי משפחה המועסקים בחברה, כמתחייב על פי התקנות.

רשות החברות מסרה בתשובתה, כי לאחר פרסום דוח זה היא "תפנה לחברה כדי שוועדת הביקורת תבדוק מדוע לא התקבלה ההצהרה מהעובדים המועמדים לקידום כנדרש בהתאם לתקנה 5א(א) לתקנות".

סיכום

ממצאי דוח זה מצביעים על כך שמרבית הליקויים שהועלו בדוח הביקורת הקודם תוקנו. חלקם של העובדים שיש להם קרובי משפחה בחברה ירד. על החברה למצוא פתרון למניעת ניגודי עניינים כתוצאה מקשרי עבודה בין קרובי משפחה באותה יחידה.

על ועדת הביקורת של חנ"ח לדון בכל המקרים שעובדים מועסקים בכפיפות לקרוביהם, או שמתקיימים ביניהם קשרי עבודה כהגדרתם בתקנות. כמו כן עליה לקבוע הסדרים למניעת יחסי כפיפות, ניגוד עניינים או קשרי עבודה בין קרובי משפחה המועסקים באותה יחידה, ולדווח על כך לדירקטוריון.

